

Ulla Tørnæs' tale ved konferencen "Dannelse gennem viden"

Taler

Ulla Tørnæs
Undervisningsminister

Dato

8. januar 2004

Sted

Videbæk

Tak for velkomsten - og tak for ordet.

Selvom hverdagen er en realitet sådan en torsdag i januar, så er det ikke mange dage siden, vi sendte raketterne af sted for at skyde et nyt ~r ind. Og derfor vil jeg nu indledningsvis benytte lejligheden til at ønske jer alle et rigtig godt nytår.

Da jeg var tilstede her i januar sidste år, var det helt aktuelt at give jer min udlægning af det folkeskoleforlig, der var indg~et et par måneder tidligere, og som ganske tydeligt ville komme til at sætte dagsorden for ministeriets arbejde på tolkeskoleområdet de kommende år.

Derfor er jeg glad for at have fået mulighed for at være her igen i år og komme med en status på, hvor vi er nået til - i forhold til januar 2003. For jeg synes, vi har nået meget. Og der er mere p vej.

Fornyelse af folkeskoleloven

Set fra min stol er vi på rette kurs, når det gælder folkeskolen. I det år, der er gået, er der taget en lang række initiativer, som følger op på folkeskoleaftalen.

- Vi fik vedtaget de aftalte lovændringer i foråret 2003.
- Ministeriet har udsendt en række bekendtgørelser.
- Og udviklingsprogrammet En Skole i Bevægelse, som var en del af aftalen, er ved at g~ fra forberedelsesfasen til at være i gang.

I regeringen vil vi følge implementeringen af folkeskoleaftalen tæt. 'rrmmålene

og sturmålene for undervisningen står centralt. De skal være en integreret del af skolens hverdag. Der er pålagt både den enkelte skole og de enkelte kommuner et stort ansvar i den forbindelse.

Jeg tror, at den midtvejsevaluering, der gennemføres næste skoleår, vil vise, at I lever op til ansvaret.

Mere fornyelse

Ændringen af folkeskoleloven i toråret 2003 var omfattende. Men alligevel er der enkelte hjørner og felter, hvor vi finder, det oplagt at gå lidt videre, end vi havde mulighed for med udgangspunkt i folkeskoleaftalen fra 2002. Derfor kommer der her i det nye år yderligere forslag om ændringer til folkeskoleloven.

I mandags udløb høringsfristen for de ændringer, der skal sørge for:

- At faget geografi får status som prøvfag, så der også undervises i geografi i 9. klasse, og der holdes en fælles prøve i fagene fysik/kemi, biologi og geografi. Forslaget gennemføres for at styrke naturfagene ved at sikre, at den tværfaglighed, som faget natur/teknik er udtryk for, videreføres til undervisningen i fysik/kemi, biologi og geografi på de ældste klassetrin.

Gennem et samspil mellem fagene og et intensiveret lærersamarbejde er det muligt at skabe en større faglig interesse og dynamik i de tre fag.

For at understøtte denne udvikling indføres undervisning i geografi på 9. klassetrin, og den afsluttende fælles prøve i fysik/kemi og biologi kommer til også at omfatte geografi. Det betyder, at den fælles prøve i fysik/kemi og biologi, som er indført med virkning fra prøveterminen maj-juni 2006, skal udvides med geografi efter et år, altså i 2007.

- Der indføres procedureregler i forbindelse med fritagelse for undervisning i kristendomskundskab. Hidtil har de retningslinjer, som er fastsat af Undervisningsministeriet, kun haft vejledende karakter. Efter forslaget skal fælles retningslinjer bl.a. indebære, at skolen skal vejlede de forældre, der anmoder om fritagelse, om fagets karakter af et ikke-forkyndende, kundskabsmeddelende fag, ligesom de øvrige fag i folkeskolen.

Procedureregier skal også sikre, at skolen oplyser forældrene om, at faget giver alle befolkningsgrupper i Danmark mulighed for at orientere sig i den danske kultur. Formålet er at begrænse antallet af fritagelser uden forudgående vejledning og at sikre, at skolernes indsats foregår på et ensartet grundlag overalt i landet.

- Der kommer fokus på elevers deltagelse i undervisningen - eller fravær fra samme. Ensartede retningslinjer for registrering m.v. af elevernes fravær sikrer, at der på alle skoler bliver opmærksomhed om den enkelte elevs fraværs mønster, således at årsagen til elevens bekymrende fravær fra undervisningen hurtigst muligt kan afdækkes. På den måde kan der hurtigt iværksættes initiativer, herunder sygeundervisning, som kan afhjælpe elevens vanskeligheder ved genoptagelsen af normal skolegang.
- Hjemlen til madordninger i skolen udvides. Nogle kommuner tilbyder allerede i dag skolemad i større eller mindre omfang, herunder skolemælk. Efter de gældende regler har kommunerne kun hjemmel til at tilbyde skolemad med helt eller delvist kommunalt tilskud.

Det foreslås, at kommunerne - foruden de muligheder der eksisterer i dag - kan etablere frivillige madordninger i folkeskolen med fuld forældrebetaling. Dette vil være et værdifuldt servicetilbud til mange børnefamilier, uden at etableringen af madordningen belaster den kommunale økonomi. Samtidig fastholdes det, at skolemad først og fremmest er forældrenes ansvar.

Det supplerende regeringsgrundlag

Uddannelse er en helt afgørende faktor for det danske samfunds vækst og velfærd. I det supplerende regeringsgrundlag - Vækst med vilje II - der blev offentliggjort i august 2003, har uddannelsessystemet derfor en central plads.

Flere visioner og initiativer vedrører og inddrager folkeskolen. Det er ikke så mærkeligt, for folkeskolen er jo fundamentet for hele det danske uddannelsessystem.

I det supplerende regeringsgrundlag lægger vi blandt andet vægt på:

- at den enkelte får mulighed for at udfolde sine evner fuldt ud,
- at det bliver muligt gennem løbende evaluering at sikre, at undervisningen har en høj kvalitet,
- at eleverne når de fastsatte mål,
- og så lægger vi vægt på at følge en ny strategi til bekæmpelse af den negative sociale arv.

Også i forbindelse med ~rets finanslov er der øget fokus på folkeskolen. Her tænker jeg på de 495 mio. kr., der er afsat til ny investeringer i IT i folkeskolen.

Målet er at øge antallet af computere i 3. klasse. Derfor vil størstedelen af midlerne blive udmøntet gennem et "noget-for-noget" princip, hvor staten doubler op for hver computer, kommunen selv investerer i til 3. klassetrin.

Bekæmpelse af negativ social arv

Med den fornyede folkeskolelov har vi fået et rigtig godt grundlag for at gøre en særlig indsats inden for hver af de fire punkter fra det fornyede regeringsgrundlag, som jeg har trukket frem her. Hver især kan de stå som overskrift for de andre tre. Indbyrdes hænger de sammen.

Og hvorfor nu det? Jo - det drejer sig for alle fire punkters vedkommende om folkeskolens faglige kvalitet. Det er også der, vi først og fremmest vil sætte ind, når det handler om folkeskolens bidrag til en fornyet indsats til bekæmpelsen af den negative sociale arv.

Regeringen har i 2003 haft specielt fokus på at bryde den negative sociale arv, og dette tema indtager som nævnt en central plads i regeringsgrundlaget.

Med fornyelsen af folkeskoleloven har skolerne fået bedre muligheder for at praktisere god og gedigen undervisning. De har fået lettere ved at anvende tidssvarende undervisningsformer, og de har fået lettere ved at dokumentere, at eleverne lærer det, de skal.

- Der er som bekendt formuleret indholdsbeskrivelse med m~1 for

børnehaveklassen.

- Der er kommet flere undervisningstimer og fastsat minimumstimetal for grupper af fag undervejs i skoleforløbet.
- Der er formuleret fælles slut- og trmmål for folkeskolens fag, de såkaldte Fælles mål.
- Der er skabt bedre muligheder for undervisningsdifferentiering med øget adgang til fleksibel holddannelse.

Denne styrkelse af det faglige niveau vil ikke mindst komme de svageste elever til gode.

Når vi vil bryde den negative sociale arv, må vi gå målrettet til værks i folkeskolen. En god skolegang i form af et højt udbytte af undervisningen er den bedste bagage, vi kan give disse børn og unge med i rygsækken. Klarer de sig godt i skolen, er de godt rustet til at klare sig i det videre uddannelsessystem og på arbejdsmarkedet.

Men en afgørende forudsætning er, at folkeskolens undervisning indiskutabelt er af høj faglig kvalitet.

De børn, der ikke får opbakning til deres skolegang hjemmefra, og børn, som kommer fra miljøer med dårlige sociale netværk, har om nogen behov for at få kvalitetsfyldt undervisning. Brug for en faglig stærk skole.

Det er især i forhold til de udsatte børn fra uddannelsesfremmede miljøer, at folkeskolen skal vise, hvad den dur til. Det er ikke mindst der, kvaliteten af skolens undervisning står sin prøve.

Fokus på løbende evaluering

Og her kommer regeringens krav om større fokus på den løbende evaluering ind i billedet. I dag ligger den første systematiske evaluering af elevernes udbytte af undervisningen - folkeskolens afgangsprøve - i slutningen af 9. klasse. Det er jo for sent.

Det er specielt for sent set i lyset af PISA undersøgelsen, der viste, at 20 pct. forlader skolen uden brugbare læsefærdigheder.

Hvis vi først ved udgangen af 9. klasse finder ud af, at en elev halter gevaldigt bagefter på et eller flere faglige områder, så er skaden sket, og det bliver ikke folkeskolen, der kan nå at rette op på de konkrete vanskeligheder.

Elever, der har problemer i forhold til undervisningen, skal identificeres meget tidligere. Blandt andet derfor skal der større fokus på den løbende evaluering.

Når jeg er en varm fortaler for mere regelmæssig evaluering også i de yngre klasser, så er det, fordi jeg mener, at den løbende evaluering bør bruges både mere systematisk og mere konstruktivt end i dag.

Evaluering af elevens udbytte af undervisningen har flere formål:

- Den skærper opmærksomheden på det, der skal læres - de mål, der skal nås.
- Den dokumenterer, at eleverne lærer det, der forventes - at resultaterne er tilfredsstillende.
- Den afdækker behov for, at undervisningen tilrettelægges, så der er udfordringer for alle elever.
- Og den afdækker eventuelle behov for at ændre stofvalg, undervisningsmetode eller arbejdsformer.

Med fælles slut- og trinmål for fagene har vi nu fået grundlag for en højere grad af systematisk og skriftlig evaluering.

Modernisering af prøver og eksaminer

Jeg vil i løbet af nogen tid fremlægge et oplæg, der gør nærmere rede for, hvordan jeg forestiller mig, at den løbende evaluering kan bruges mere systematisk og målrettet i undervisningen. Jeg vil gerne tilkendegive, at jeg i dette spørgsmål lægger vægt på en åben dialog med folkeskolens parter.

Jeg vil samtidig gerne understrege, hvad jeg har sagt adskillige gange før: Den

øgede opmærksomhed på løbende evaluering handler ikke om at sortere og udskille elever. Det handler om at målrette indsatsen, så alle elever får udbytte af undervisningen.

Nu hvor vi er ved centrale evalueringsinitiativer, vil jeg også nævne, at regeringen vil fremlægge et samlet oplæg til modernisering af prøver, eksaminer og karakterer i hele uddannelsessystemet, herunder folkeskolen. Først og fremmest for at skabe en tydeligere forbindelse mellem undervisningens mål og de kompetencer, der prøves.

Også når det drejer sig om prøver og eksaminer, må vi sørge for, at uddannelsesniveauerne spiller fornuftigt sammen.

Som I nok har set i pressen, nedsættes som en del af indsatsen en "Karakterkommission" ud fra et ønske om at få set nærmere på, om det karaktersystem, vi har i dag, er det optimale. Navnlig når vi vender os mod verden omkring os, kan det være vanskeligt at forklare, hvorfor det danske karaktersystem er så helt anderledes end andre landes.

Jeg er derfor meget spændt på, hvad kommissionens vurdering og anbefalinger vil vise sig at være.

Dagtilbud og børnehaveklasse

Vi har kunnet konstatere en række overgangsproblemer, når børnene går fra børnehaven til folkeskolen.

Indholdsmæssigt har vi taget fat på netop denne problematik i starten af skoleforløbet med de nye regler om mål og indholdsbeskrivelser for børnehaveklassens undervisning.

Socialministeren har lige før jul fremsat lovforslag om pædagogiske læreplaner i dagtilbud. Det spiller på udmærket vis sammen med de regler, der nu gælder for børnehaveklassen. Når loven bliver vedtaget, vil samarbejdet om børnenes overgang fra dagtilbud til skole uden tvivl få langt bedre vilkår, end tilfældet er i dag.

Lærer og pædagog uddannelserne

Når talen er om faglighed og kvalitet i folkeskolen og sammenhæng mellem dagtilbud og skole, må vi imidlertid også rette opmærksomheden mod lærer- og pædagoguddannelserne.

Lige nu er vi i den meget gunstige situation, at vi for hver af de to uddannelser har evalueringer, der kan bidrage til politiske beslutninger om uddannelserne hver for sig og set i sammenhæng.

Evalueringen af pædagoguddannelsen er forholdsvis kritisk, mens evalueringen af læreruddannelsen overvejende er positiv. Det er naturligvis glædeligt med en positiv evaluering, men det skal ikke forhindre os andre i at spørge, om lærere og pædagoger med de nuværende uddannelser virkelig er tilstrækkeligt godt rustede til fremtidens udfordringer og opgaver.

Som både kan og skal man stille sig det spørgsmål. Mit svar er nej. Jeg tror, vi kan give fremtidens lærere og pædagoger bedre muligheder for at løse deres opgaver og tage udfordringer op.

I andre har med den daglige ledelsesopgave i folkeskolen spørgsmålet tæt inde på livet, og jeg vil tro, at I også har en række bud på svar. Dem kan vi eventuelt vende tilbage til under den efterfølgende debat.

Og mit bud er altså, at vi ikke kommer uden om en reform af de to uddannelser:

- som styrker uddannelsernes faglige indhold,
- og som fremmer kontinuitet og samspil mellem indsatsen i dagtilbud og skoler og i overgangen til ungdomsuddannelserne.

Børnehavernes, fritidsordningernes og skolens medarbejdere skal via deres grunduddannelser have langt bedre forudsætninger for at samarbejde.

Samtidig er tiden inde til fordomsfrie drøftelser af, hvorvidt den klassiske forståelse af enhedslæreren matcher fremtidens folkeskole. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at jeg gerne ser en faglig målretning, hvor den enkelte lærers uddannelse - eller dele heraf - fokuseres på enten de små og de store elever.

Det vil være nogle af de temaer, jeg vil tage med i den redegørelse til Folketinget, som jeg forelægger i det nye er som oplæg til en grundig debat.

Et særligt OECD-initiativ

Når vi skal bekæmpe den negative sociale arv, må vi vide så meget som muligt om, hvad der virker. Fra PISA-undersøgelserne og fra andre internationale undersøgelser ved vi, at vi i det danske skolesystem er ret dårlige til at kompensere for den negative sociale arvs betydning på uddannelsesområdet.

Det er ekstra bemærkelsesværdigt, fordi målet om lighed gennem uddannelse har en ~relang tradition i vores samfund. Nogle landes grundskoler er imidlertid langt bedre til at bryde negativ social arv, end vi er. Dem må vi kunne lære noget af.

I efteråret 2003 rejste en delegation af forskere fra OECD rundt i landet for at tale med ledere, lærere, pædagoger, forældre og elever på danske skoler.

Besøgsrunden er slut, og delegationen arbejder nu på at sammenskrive deres vurderinger i en rapport, vi får midt på året. Jeg kan ikke i dag sige noget konkret om delegationens observationer, men det er mit indtryk, at der både vil være uforbeholden ros og tydelig kritik af de danske skoler i rapporten.

Når den foreligger, bliver vi forhåbentligt endnu klogere på os selv og på, hvor vi skal sætte ind i forhold til de udsatte børn. Det vil I høre mere om. Nu er I forberedt.

Dannelse gennem viden

Som konferencetitel har I i har valgt "Uddannelse i et dannelsesperspektiv" . Jeg synes, det er en spændende titel og et svært emne. Hver især ved vi godt, hvad vi selv mener, når vi taler om dannelse - men om vi i virkeligheden gør os de samme overvejelser, er vi næppe helt sikre på.

Imidlertid er det helt sikkert, at folkeskolen har en Vigtig, ja grundlæggende rolle, når vi taler dannelse af det enkelte barn og af den generation, det tilhører. Uddannelse er måden, hvorpå vi sikkert formidler forestillingen om godt og slet, smukt og grimt, rigtigt og forkert videre til morgendagens borgere. Og det er et

bud på dannelse.

Lærere er ikke og skal ikke være "smagsdommere", men undervisere, der ved at åbne barnets øjne for verdens mangfoldighed og forunderlige sammenhænge giver den enkelte mulighed for at tage stilling selv og vurdere, hvad der i den enkeltes øjne er godt og slet. Blandt andet fordi undervisningen har givet barnet viden om, at både det gode og det dårlige, det smukke og det grimme findes i verden.

Dannelse og viden er tæt forbundne størrelser. Folkeskolens store opgave er at give alle børn dannelse gennem viden. Det er det, de kommende års seje træk peger frem imod.

Det er nu bl.a, jer, der som daglige ledere i den enkelte skole skal sørge for, at lovens ord og ånd bliver ført ud i livet.

Kun med jeres aktive medvirken bliver den fornyede folkeskolelov til virkelighed: nemlig i en skole, hvis styrkede faglighed går hånd i hånd med en skole, hvor børnene fortsat kan li' at være, og som de til sin tid forlader med en fond af viden og dannelse.

Tak for ordet - og held og lykke med opgaven.

Tags

Politisk tale, Venstre

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/dannelse-gennem-viden>